

Artikelarkiv Arvesølv 2018

Vikingetiden – et fyord?

Af Morten Eriksen

Mange mennesker, både lokale og udensogns, kunne her i september og oktober 2018 glæde sig over det imponerende og smukke skue i form af et vikingskib ”af vand og lys” i Kertinge Nor. Arrangementet var en del af et projekt, der skulle sætte fokus på fjordenes store betydning i old- og vikingetiden. Initiativtageren, Ladbymuseet, ville med dette ”spøgelsesskib” illustrere hvorledes noret og fjordene var vigtige knudepunkter og sejlruiter i ”Vikingetiden”. Det er ikke tilfældigt at jeg har sat ordet i citationstegn, for i historikerkredse har der efterhånden i nogle år været debat om både begrebet ”viking” og ”vikingetid”, som man mener blokerer for en mere grundig forståelse af denne sidste del af jernalderen.

Det var danskeren Christian Jürgensen Thomsen, der i 1830’erne via sit arbejde i Oldsagssamlingen i København opfandt begreberne sten- bronze- og jernalder, som periodeinddeling af forhistorien. Og denne opdeling, som jo er baseret på det råmateriale man brugte til forarbejdning af redskaber, fik siden hen international udbredelse, dog efterhånden med en række underafdelinger. Andre velkendte periodebetegnelser er Middelalderen, Renaissance, De Store Opdagelser osv.

For alle der beskæftiger sig med historie, ikke mindst skoleelever, er perioder jo en såre praktisk og nærmest nødvendig ting, når man skal orientere sig i og referere til mange tusind års begivenhedsforløb. Man skal dog have blik for, at historien sjældent eller aldrig ”gør spring”, for alle tidsaldre står på skuldrene af de foregående, både teknologisk og kulturelt. Endvidere at periodebetegnelser og fortolkninger af dem altid er de efterfølgende tiders værk. Folk i Middelalderen, for eksempel, vidste jo ikke at de var middelaldermennesker.

Og hvad så med ”Vikingetiden”? Den er jo særdeles nærværende her på egnen, men er en relativt sen betegnelse for en periode i nordisk og dansk historie fra o. 800 til 1050. For studerer man ældre historiebøger, optræder perioden slet ikke. Det var nemlig først den berømte danske banebrydende arkæolog J.J.A. Worsaae, som efter en rejse i England og i et værk fra 1873 ”De danskes kultur i Vikingetiden” opfandt begrebet ”vikingetiden” og ”vikinger”, som herefter blev blåstemplet. Selv om Worsaae var særdeles kritisk og fremsynet, var han, som andre, et produkt af sin egen tid, en tid præget af nationalisme og romantikkens sværmeri for fortiden. Han var godt klar over at nordboerne ikke havde været engle i deres fremfærd, men fremhævede på den anden side deres dyder, såsom en ”livlig og kraftig aand” der var ”virksom og frugtbarørende på et større omraade”. Endvidere levede Worsaae også i en tid, hvor de nordiske lande i løbet af århundredet havde oplevet en voldsom udenrigspolitisk nedtur, så tanken om en glørværdig og kraftfuld fortid kunne bidrage til at stive nationalfølelsen af.

Ovenstående beskrivelse af Worsaaes rolle og betydning skyldes stort set historikeren Anders Lundt Hansen, som i et nyligt udgivet værk ”Sølv, blod og kongemagt - bag om vikingemyten” for alvor har antændt diskussionen om perioden og ført den uden for snævre historikerkredse. Han fremfører, hvad der dog er nogenlunde alment kendt, at de hedenske skandinavers ry som mere rå, krigeriske og hensynsløse end andre europæiske folkeslag stammer fra datidens tendentiøse engelske og franske kilder, men at Worsaaes skildring bidrog, og har bidraget til at opfatte skandinaverne, og måske specielt danskerne, som en særlig etnisk gruppe, udstyret med særligt kraftfulde og hårdføre egenskaber, som kunne være årsagen til deres imponerende aktiviteter og ekspansion i perioden.

Ordet ”viking”, hvis sproghistoriske betydning der er flere teorier om, var, ifgl. Lundt Hansen, ellers gået i glemmebogen siden 1300-tallet. Og selv i tiden før optræder ordet kun sjældent, og altid i betydningen ”sørøver” eller ”pirat” og var i øvrigt ikke forbeholdt skandinaver. Nu kom det så til at være en betegnelse for alle skandinaver i perioden, hvoraf størstedelen aldrig havde været engageret i hverken skibsfart, sørøveri eller erobringstogter. Betegnelsen har således en belastet fortid, ikke mindst fordi nazisterne i 1930’erne overtog myten om nordboernes særlige racemæssige fortrin, som gjorde dem overlegne i forhold til andre folkeslag.

Jeg kan til dette tilføje, at ”viking” også i nutiden ofte indgår i sammenhænge, hvor der lægges vægt på bestemte dyder eller egenskaber. Det er således nok ikke tilfældigt, at de danske soldaters lille afdeling i den store ”Camp Bastion” i Afghanistan kaldtes ”Camp Viking”. Og hvis man på internettet noterer sig hvor mange sammenhænge ordet ”viking” indgår i, sportsklubber, vinterbadeanstalter, rejsebureauer, madvarer og mærkevarer etc., får man bekræftet at associationerne til ordet stadig er særdeles levende.

Retfærdigvis må man dog sige, at de værste misforståelser om perioden efterhånden er blevet ryddet af vejen: Man ser ikke mere, eller sjældent, vikinger afbildet med hjelme med horn, og mange ved, at det er

forkert at kalde hele periodens befolkning for vikinger, ligesom museernes udstillingsgenstande i høj grad nu også har fokus på periodens almindelige nordboer og deres dagligliv.

Lundt Hansen bruger slet ikke "v-ordet" i sin bog, og mange af hans fagfæller, som har anmeldt hans værk i dagspressen, er enige i at ordet og periodebetegnelsen er uheldig, men kan ikke helt blive enige om hvordan man så skulle benævne disse århundreder, som teknisk set er den sidste del af jernalderen. Han og hans fagfæller har dog ret i at "vikingerne" har sat sig tungt på peioden, hvilket bedst illustreres ved landets mange vikingemuseer og turistindustriens markedsføring, også internationalt. Så generelt skal man nok spare lidt på brugen af "v-ordet" og være kritisk overfor de værste misforståelser og fejlgreb, men må på den anden side konkludere, at historiske periodebetegnelser reelt er så indgroede, at de er umulige at ændre.

I flere uger lyste "spøgelsesskibet" op ved Munkebo Havn.

Også blandt de danske soldater i Afghanistan var vikingemyten særdeles levende.